

PEDAGOGIK JARAYONLARDA INNOVATSION METODLARNING O‘RNI VA AHAMIYATI

*Urinbayev Isroiljon Kadirjonovich –
israil0109@gmail.com
Andijon davlat universiteti,
“Tasviriy san’at va muhandislik grafikasi”
kafedrası katta o‘qituvchisi.*

Annotatsiya: Maqolada bugungi kunda ta’lim muassasalaridagi pedagogik jarayonlarda innovatsion usullarning o‘rni va ahamiyati, ta’limda innovatsiyalarning dolzarbligi haqida umumiy ma’lumot berilgan. Zamonaviy o‘qitish amaliyotida ta’lim muassasalarida samarali va sifatli ta’limni ta’minlash uchun innovatsiyalarni uzluksiz rivojlantirish va o‘qitish amaliyotiga tatbiq etish muhimligi va zamonaviy texnologiyalarga moslashish kabi afzalliklari tahlil qilinadi.

Kalit so‘zlar: ta’lim, innovatsiyalar, pedagogika, interfaol darslar, virtual reallik, aralash ta’lim, loyiha, ta’lim sifati, zamonaviy texnologiyalar, ta’limda innovatsiya.

Zamonaviy axborot texnologiyalari va globallashuv tobora muhim o‘rin tutayotgan zamonaviy dunyoda innovatsiyalarni doimiy ravishda rivojlantirish va ta’lim tizimiga tatbiq etish zaruratga aylanib, hozirgi kunda ta’lim muassasalari tizimida ham o‘quv jarayonidagi o‘qitish metodikalari va yondashuvlarini doimiy ravishda yangilab borish alohida ahamiyat kasb etadi. Albatta, bu jarayonlarni amalga oshirishda innovatsion usullar muhim o‘rin tutadi, chunki zamonaviy talablar va ta’lim talablariga samarali moslashish, ta’lim sifatini oshirish, ta’lim oluvchilarning ijodiy tafakkurini rivojlantirish va ularni tez o‘zgaruvchan dunyoda muvaffaqiyatli moslashishga tayyorlash imkonini beradi.

Zamonaviy pedagogikada innovatsion usullar asosiy o‘rinni egallab, ta’lim jarayonlarini boyitib, samaradorligini oshiradi. Jumladan, ta’limdagi innovatsiyalarning dolzarbligi va ahamiyati shundaki, onlayn platformalar, interfaol doskalar, virtual reallik, mobil ilovalar va boshqalar kabi bugungi texnologik yangiliklar pedagogik jarayonlarni o‘zgartirish uchun o‘ziga xos imkoniyatlar yaratish bilan bir qatorda, ta’lim muassasalariga yanada qulayroq, qiziqarli va individuallashtirilgan o‘quv muhitini yaratishni talab etadi. Bunda innovatsion usullar o‘qitish sifatini oshirish va uning samaradorligini baholashga yordam beradi. O‘quv dasturlarini ta’lim oluvchilarning individual ehtiyojlariga moslashtirish ularning natijadorligini oshirishga imkonini beradi. Bundan tashqari, innovatsion usullar ta’lim oluvchilarda ijodiy fikrlash va innovatsion ko‘nikmalarni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Zamonaviy ta’limda innovatsion usullarning muhim rollaridan ba’zilari:

Ta’lim olish imkoniyatini oshirish: Onlayn ta’lim, mobil ilovalar va masofaviy ta’lim texnologiyalari kabi innovatsion usullar ta’lim olish imkoniyatlarini kengaytirib, turli mintaqalar va ijtimoiy guruhlardan kelgan ta’lim oluvchilarga sifatli ta’lim olish imkonini beradi.

Ta’limni individuallashtirish: Yangi zamonaviy texnologiyalar har bir ta’lim oluvchining ehtiyojlari va qobiliyatiga qarab o‘quv jarayonini individuallashtirishga imkon beradi. Moslashuvchan o‘quv platformalari, ma’lumotlar tahlili va innovatsion o‘qitish

vositalari o‘quvchilarning individual ehtiyojlari va malaka darajalariga moslashtirilgan o‘quv dasturlarini yaratishga yordam beradi.

Faol ta’limni rag‘batlantirish: Loyiha asosida o‘qitish, muammoli ta’lim, o‘yinga asoslangan ta’lim va virtual muhit bilan o‘zaro ta’sir qilish kabi innovatsion usullar ta’lim oluvchilarning o‘quv jarayonida ishtirokini oshiradi. Ularda tanqidiy fikrlash, ijodiy qobiliyat, hamkorlik va mustaqillikni rivojlantirishga yo‘naltiradi.

Innovatsion ta’lim muhitini yaratish: Zamonaviy texnologiyalar, interfaol o‘quv materiallari va o‘quv o‘yinlaridan foydalanib, qiziqarli va motivasion ta’lim muhitini yaratish orqali ta’lim oluvchilar e’tiborini jalb qilish va ularning bilim olishga qiziqishini oshirishga olib keladi.

Raqamli iqtisodga tayyorgarlik: Innovatsion o‘qitish usullari raqamli savodxonlik, dasturlash, katta ma’lumotlar va raqamli iqtisodiyot va mehnat bozoriga muvaf-faqiyatli moslashish uchun zarur bo‘lgan boshqa ko‘nikmalarni rivojlantirishni o‘z ichiga oladi.

Doimiy ravishda ta’lim yondashuvlarini yangilab turish: Zamonaviy texnologiyalar doimo rivojlanib bormoqda va o‘qituvchilar ta’lim jarayoniga yangi innovatsiyalarni kiritishga tayyor bo‘lishi kerak. Innovatsion o‘qitish usullari o‘quv dasturlari mazmuni, baholash usullari va o‘qitish formatlarini hozirgi talab va tendentsiyalarga muvofiq yangilashga yordam beradi.

Yuqorida ta’kidlangan innovatsion usullarning ta’lim jarayonlaridagi samara-dorligini ko‘rib chiqamiz:

Interfaol dars: bu usul interfaol doska, onlayn o‘quv platformalari, multimedia taqdimotlari kabi interfaol texnologiyalardan foydalanishni o‘z ichiga oladi, bu esa o‘quv jarayonini yanada dinamik va ta’lim oluvchilar uchun qiziqarli qilish imkonini beradi. Interfaol darslar o‘qitishning samarali usuli bo‘lib, ta’lim oluvchilarni o‘quv jarayoniga faol jalb etadi, ularning ishtiroki va o‘zaro munosabatini shakllantiradi.

Virtual reallikdan foydalanish: Virtual olam ta’lim oluvchilar virtual obyektlar va senariylar bilan o‘zaro aloqada bo‘lishi mumkin bo‘lgan, o‘rganishni kuchay-tiradigan va yangi o‘quv tajribalarini yaratadigan immersiv ta’lim muhitini yaratishga imkon beradi. Ta’limda virtual reallikdan (VR) foydalanish pedagogik jarayon uchun yangi ufqlarni ochadi. VR ta’lim oluvchilarni obyektlar va senariylar bilan erkin muloqot qilishlari mumkin bo‘lgan virtual olamlarga cho‘mdiradigan ta’lim muhitini yaratib, bu o‘quv jarayonini yanada qiziqarli, jozibali va samarali qiladi.

Sun’iy intellektning qo‘llanilishi: Ta’limdagi sun’iy intellekt o‘quv jarayonlarini avtomatlashtirish va o‘quv dasturlarini ta’lim oluvchilarning individual ehtiyojlariga moslashtirish, shuningdek, o‘rganishga yordam beradigan chatbotlar kabi innovatsion ta’lim vositalarini yaratish uchun ishlatiladi. Ta’limdagi sun’iy intellekt (AI) haqiqatan ham keng qo‘llanilishiga ega va o‘quv jarayonini sezilarli darajada yaxshilaydi. Chunki AI ta’limdagi bir qator ma’muriy va odatiy vazifalarni avtomatlashtirish uchun ishlatilishi mumkin, masalan, topshiriqlarni tekshirish, javoblarni baholash, o‘quv materiallarini tayyorlash va darslarni rejalashtirish. Bu o‘qituvchilarga ta’lim oluvchilarga individual e’tibor uchun ko‘proq vaqt ajratish imkonini beradi.

Aralash ta’lim: Bu yondashuv an’anaviy o‘qitish usullarini onlayn ta’lim bilan birlashtirib, auditoriyadagi ma’ruzalar, ta’lim oluvchilarning mustaqil ishi va onlayn darslarni taklif etadi. Bu individuallashtirilgan ta’lim va ta’lim olish imkoniyatlarini yaxshilash imkonini beradi. Gibril ta’lim yoki aralash ta’lim sifatida ham tanilgan aralash ta’lim haqiqatan ham an’anaviy ta’limning afzalliklarini onlayn ta’lim imkoniyatlarini

birlashtirgan ta’limga innovatsion yondashuvdir. Aralash ta’lim o’qituvchilarga o’quv jarayonini har bir ta’lim oluvchining individual ehtiyojlari va tayyorgarlik darajasiga moslashtirish imkonini beradi.

3D-printerdan foydalanish: 3D-printerdan foydalanish orqali ta’limda murakkab tuzilmalarni o’rganish yoki funktsional modellarni yaratish, tushun-chalarni namoyish qilish uchun ishlatilishi mumkin bo’lgan haqiqiy obyektlar va prototiplarni yaratish uchun ishlatiladi. Ta’limda 3D pechatdan foydalanish haqiqatan ham murakkab tushunchalarni o’rganish va tushunishni yaxshilash uchun ko’plab imkoniyatlarni ochadi. 3D pechat mavhum tushunchalar va fazoviy tasavvur qilish uchun ishlatilishi mumkin bo’lgan real hayotdagi 3D obyektlar va modellarni yaratish imkonini beradi. Bu o’quv materialini ta’lim oluvchilar uchun tushunarli va qulay qiladi, shuningdek, mavzuni chuqur tushunishga yordam beradi.

Loyihaga asoslangan ta’lim: Bu usul ta’lim oluvchilarning real yoki amaliy qo’llanilishi mumkin bo’lgan loyihalarni bajarishlarini o’z ichiga oladi. U muloqot qilish, hamkorlik qilish, muammolarni hal qilish va tanqidiy fikrlashni rivojlantiradi. Loyiha asosida o’qitish samarali usul bo’lib, ta’lim oluvchilarni o’quv jarayoniga faol jalb etadi va keng ko’lamli ko’nikmalarni rivojlantirib, o’z bilimlarini amalda qo’llash imkonini beradi. Bu ularga muloqot qobiliyatlari, hamkorlik va jamoaviy ishlashni rivojlantirishga hamda materialni yaxshiroq tushunish va eslab qolishga yordam beradi. Ta’lim oluvchilar samarali muloqot qilishni, fikr almashishni, nizolarni hal qilishni va umumiy maqsadlarga erishishni o’rganadilar.

So’rovga asoslangan ta’lim: bu o’qitish usuli ta’lim oluvchilarning o’ziga xos ehtiyojlarini qondirishga qaratilgan bo’lib, o’qituvchi ta’lim oluvchilarga savollarni shakllantirish, mavzuni o’rganish va javob topishga yordam beradi, ularning mustaqil o’rganishi va bilimini o’stiradi. So’rovga asoslangan ta’lim ta’lim oluvchilarni o’quv jarayoniga faol jalb etuvchi, ularni mustaqil izlanish va o’rganishga undaydigan samarali usuldir. Ta’lim oluvchilar savol berish, mavzularni o’rganish va mustaqil ravishda javob topish bilan faol shug’ullanadilar, bu ularning tanqidiy fikrlash, tahlil qilish qobiliyatlari va mustaqil o’rganish qobiliyatlarini rivojlantiradi.

Bu o’qitish usuli zamonaviy pedagogik amaliyotda faol qo’llanib, o’quv-chilarda mustaqillik, tanqidiy fikrlash, bilim izlash ko’nikmalarini rivojlantiruvchi ta’limning samarali usullaridan biri sanaladi.

Zamonaviy texnologiyalarga moslashish zamonaviy ta’limning ajralmas qismi bo’lib, o’quv jarayonlarini ta’minlash va sifatli ta’lim berishda muhim o’rin tutadi. Onlayn ta’lim va masofaviy texnologiyaning ta’lim olish imkoniyatini va ta’lim oluvchilarga o’zlariga uchun qulay vaqt va o’qish joylarini taqdim etish imkonini beradi. Bu, ayniqsa, global pandemiya va uzluksiz ta’limga ko’maklashish muhim ahamiyatga ega. Ta’lim ehtiyojlari uchun kompyuter texnologiyalari, mobil ilovalar, ta’lim dasturlari platformasi va boshqa mobil resurslar, onlayn resurslaridan ko’proq foydalanish bugungi kundagi zamonaviy texnologiyalarga mos sifatli ta’lim berishda katta o’rin tutadi.

Xulosa qilib shuni aytish mumkinki, innovatsiyalarni uzluksiz ishlab chiqish va pedagogik faoliyatiga tatbiq etish sifatli ta’lim berish va ta’lim oluvchilarni zamonaviy dunyo chaqiriqlariga tayyorlashda asosiy o’rin tutadi. Shuni tan olish kerakki, ta’lim bir joyda turmaydi va uning evolyutsiyasi doimiy ravishda takomillashtirish va innovatsiyalarga intilishni talab qiladi. Pedagogik amaliyotdagi yangiliklar zamonaviy ta’lim muassasalarini tez o’zgaruvchan sharoitlarga, jumladan, zamonaviy

texnologiyalarga, ijtimoiy-madaniy o‘zgarishlarga va yangi o‘qitish usullariga moslashish imkonini beradi. Ular ta’lim oluvchilarning motivatsiyasi va faolligini oshirishga, ta’lim natijalarini yaxshilashga va bitiruvchilarni egallayotgan sohalarida muvaffaqiyatga erishishlariga va umuman hayotga tayyorlashga yordam beradi. Innovatsiyalarni pedagogik amaliyotga tatbiq etish ta’lim jarayonini individuallashtirish, interfaol va immersiv ta’lim muhitini yaratish, ta’lim oluvchilarda tanqidiy fikrlash va ijodiy qobiliyatlarni rivojlantirish, umuman, ta’lim sifatini oshirish uchun yangi imkoniyatlar ochadi. Shundagina ta’lim muassasalari o‘z dolzarbligi, samarali bo‘lib qolishi va butun jamiyatning muvaffaqiyatli rivojlanishiga hissa qo‘shishi mumkin. Shunday qilib, zamonaviy talab va muammolarga javob beradigan yuqori sifatli ta’limni ta’minlash uchun pedagogik jarayonda innovatsiyalar zarur. Bu kuch va sarmoyani talab qiladigan uzluksiz jarayon, lekin ta’lim va butun jamiyat kelajagiga ijobiy ta’siri tufayli o‘z samarasini beradi.

Foydanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktabrdagi “O‘zbekiston Respublikasi oliy ta’lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to‘g‘risida”gi PF-5847-son farmoni.
2. Kuzminov, A. G. (2016). Innovatsii v obrazovanii: miroviye tendensii i rossiyskaya praktika. Moskva: NIU VShE.
3. Manevich, A. I., & Vetrov, Yu. G. (2015). Innovatsionniye pedagogicheskiye texnologii v vuze: ucheb. posobiye. Moskva: Yurayt.
4. Muxammadiyev, Sh. B., & Azizova, F. (2019). Problemi i perspektivi vnedreniya innovatsiy v sisteme obrazovaniya Uzbekistana. Vestnik Tashkentskogo gosudarstvennogo universiteta ekonomiki [Elektronniy resurs], 1(40), 50-54.
5. Puentedura, R. R. (2006). Transformation, technology, and education. In AACE Journal, 14(3), 245-262.